

Türkiye İşgücü Piyasasına Yönelik Devlet Düzenlemelerinin İşsizlik Üzerine Etkisi: 1988-2018 Yılları İçin Müdahale Analizi

Zeynep KARAÇOR*
Fatih MANGIR**
Burcu GÜVENEK***
Asiye KAYHAN****

ÖZ

İşgücü piyasasının iki önemli göstergesi olan istihdam ve işsizlik, aynı zamanda ekonominin makro düzeyiyle ilgili önemli fikirler verir. İstihdam ve işsizlik tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli sorunların başında gelmektedir.

Özellikle 1970’li yıllardan itibaren tüm dünyada işsizlik oranlarının artışı ve istihdamın azalmasının beraberinde getirdiği ekonomik problemler, bu sorunlara yönelik araştırma ve düzenlemelerin artışına sebep olmuştur. İstihdam ve işgücü piyasasında belirlenen ilişki önemli bir yere sahip olup yasalarla düzenlenmiştir. İşgücü ile ilgili düzenlemeler aktif ve pasif işgücü piyasası politika ve düzenlemeleri olarak kategorize edilmektedir. Aktif işgücü piyasası düzenlemeleri, işsiz olarak nitelendirilen nüfusun işgücü piyasasında işe yerleştirilmesi hedefi üzerine odaklanmaktadır. Bu sebeple iş arayanların niteliklerini geliştirme, istihdam performansını artırma ve yeni iş imkânı yaratma gibi konular üzerine eğilmektedir. Pasif işgücü düzenlemeleri ise işsizlik ödemeleri ve işsizlik sigortası gibi konulara ağırlık vermektedir. Ülkemizde de emek piyasasına yönelik pek çok düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenlemelerden önemli iki tanesi 2003 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye işgücü piyasasında önemli değişikliklere sebep olan 4857 sayılı İş Kanunu ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu’dur.

4857 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte işgücü piyasasının esnekleşmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır. Çalışma hayatının dinamik alt yapısı, teknolojik gelişmeler, rekabet, mevcut çalışma biçimlerinin değişerek yeni çalışma biçimlerinin oluşması gibi konular 4857 sayılı İş Kanunu’nun çıkarılmasına neden olmuştur. Bu kanunla işgücü piyasasının esnekleşmesi gündeme gelmiştir. Hem işçi hem işverenin haklarını hem de piyasanın ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran bu kanunla çalışma hayatı düzenlenmeye çalışılmıştır. İşçi ve işverenin kendi ihtiyaçlarına göre çalışma koşullarının belirlenmesinin önündeki engellerin kaldırılması amaçlanmıştır.

4857 sayılı İş Kanunu’nun 90. Maddesine dayanılarak çıkarılan 4904 sayılı İş Kanunu ise işgücü piyasasında görülen mevcut boşlukların doldurulmasını hedef edinmiş ve İş Kurumu ile ilgili yeni düzenlemelere yer vermiştir. Bu doğrultuda İş Kurumu’nun sadece iş ve işçi bulma hizmetiyle sınırlı kalmaması, işgücüne gerekli eğitim, danışmanlık vb. hizmetleri sağlayarak vasıflı işgücü yaratılması yolunda adımlar atmasına karar verilmiştir.

Bu çalışmada 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu’nun ve bu kanunlarla hayata geçirilen düzenlemelerin işsizlik üzerindeki etkileri 1988-2018 dönemi için Müdahale Analizi Yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşgücü Piyasası, Düzenleme, İşsizlik, Müdahale Analizi

Turkey Labor Market for the Effect of Regulation of the State Unemployment: 1988-2018 Periods of Intervention Analysis

ABSTRACT

Employment and unemployment, which are two important indicators of the labor market, also provide important view into the macro state of the economy. Employment and unemployment are one of the most important problems in Turkey like most states in the World.

Especially since the 1970s, an increase in the unemployment rates and economic problems accompanied by the decrease in the employment all over the world have given rise to the studies and regulations on these problems. The relationship between the employment and labor market has an important issue and is regulated by legislations. The labor regulations are categorized as active and passive labor market policies and regulations. Active labor market regulations focus on the target of creating jobs to the unemployed population in the labor market. Therefore, it focuses on improving the qualifications of job seekers, increasing employment performance and creating new jobs. Passive labor regulations focus on issues such as unemployment benefits and unemployment insurance. In our country, there are many regulations for labour market. These regulations entered into force in 2003. The Labour Law No. 4857 and Turkish Employment Agency Law No.4904 are two of these regulations which led to major

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0003-2050-644X, zkaracor@selcuk.edu.tr

** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0003-1348-7818, fmangir@selcuk.edu.tr

*** Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-7159-2555, burcuguenek@selcuk.edu.tr

**** Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bilim Dalı, orcid no: 0000-0003-4749-7088, asiyeekayhann@gmail.com

Makalenin Gönderim Tarihi: 01.11.2019; Makalenin Kabul Tarihi: 19.11.2019

changes in the labor market in Turkey. With the entry into force of Law No. 4857, an important step towards the flexibility of the labor market has been taken.

Issues such as the dynamic infrastructure of working life, technological developments, competition, the creation of new working patterns by changing existing working styles have led to the adoption of Labor Law No. 4857.

With this law, the flexibility of the labor market has come to Turkish agenda. This law, which considers the rights of the employer and the workers with the needs of the market, has tried to regulate working life. It is aimed to remove the obstacles in determining the working conditions according to the needs of the employer and the employee.

The Labor Law No. 4904, which was enacted on the basis of Article 90 of the Labour Law No. 4857, aimed to fill the existing gaps in the labor market and introduced new regulations regarding Turkish Employment Agency. Regardingly, it was determined that the Employment Agency should not limited only to create employment and employment services; also should provide services about training, supervising to create skilled workforce.

This study evaluated the effects of the Labour Law No. 4857 and Turkey Business Organization Law No.4904 entered into force in 2003 on unemployment through the Intervention Analysis Method for the 1988-2018 period.

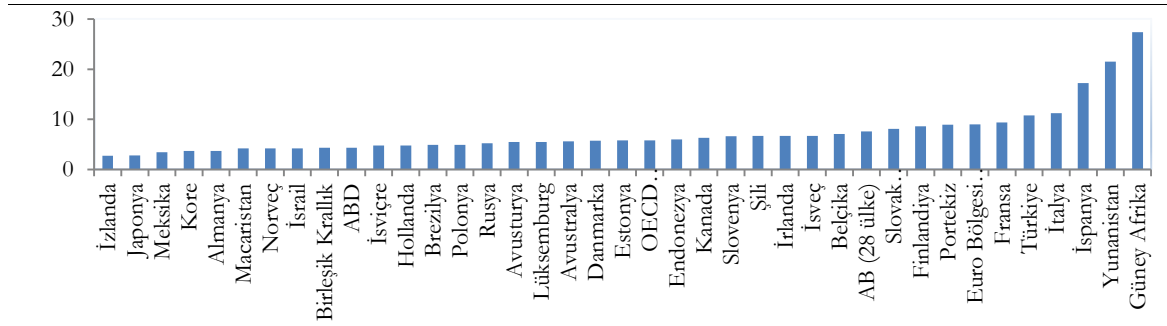
Keywords: Labor Market, Regulation, Unemployment, Intervention Analysis

1. Giriş

İşgücü piyasasının iki önemli göstergesi olan istihdam ve işsizlik ekonominin makro düzeyde nasıl işlediği hakkında bilgi verir. Bu iki gösterge aynı zamanda bireyi ve toplumu da yakından ilgilendirir (Tansel, 2012; 19).

İşgücü, ülkedeki emek arzını insan sayısı ile ifade eder. Nüfusun ekonomik faaliyetlere katılan kesimidir. Bu bağlamda işgücü istihdam edilenler ile işsizleri kapsar (Çoban, 2013; 336). İşgücü; çalışma isteği olan geçerli ücret seviyesinde ve belirlenmiş çalışma saatinde çalışmaya istekli ve çalışmaya hazır nüfustur (Bocutoğlu, 2014; 74).

İstihdam, dar anlamda, emeğin üretim sürecine katılması iken geniş anlamda, tüm üretim faktörlerinin üretim sürecine dâhil edilmesidir (Şentürk, 2015; 127). İşgücü talebi işverenlerin kararlarını, işgücü arzı da çalışanların kararlarını yansıtır. Talep ve arz arasındaki etkileşim sonucu ücretler ve istihdam oluşur. İstihdam artışı üretimi, üretimin artışı büyümeyi, büyümenin artması ise beraberinde istihdam artışını getirir. Dolayısıyla işgücü piyasasında belirlenen istihdam, hayat koşullarının en önemli belirleyicilerindedir (Tansel, 2012; 28).

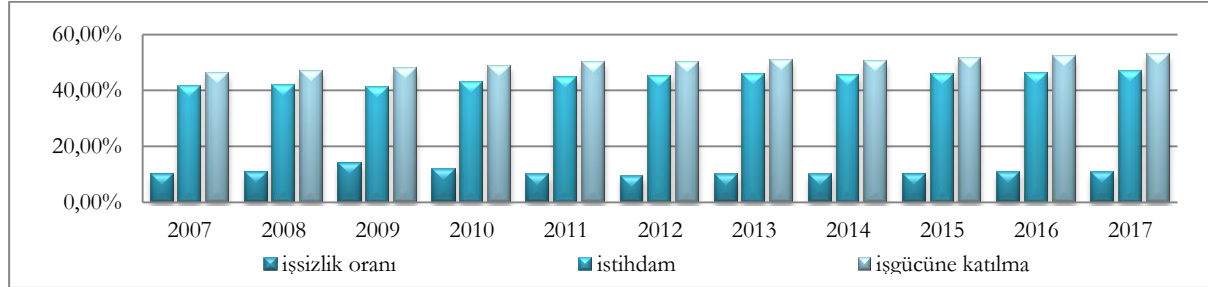
Şekil 1. İşsizlik Oranları (2017)

Kaynak: OECD, <http://www.oecd.org/>.

Şekil 1'de dünyadaki 2017 yılındaki işsizlik oranları verilmiştir. Özellikle küreselleşme olgusu ile dünyada işgücü piyasaları benzer özellikler göstermeye başlamıştır. Ekonominin kuralsızlaşması, işgücündeki yapısal değişiklik ve üretim yapısındaki değişiklikler dünyada işsizliğin artmasına ve kronikleşmesine neden olan etmenler arasında yer almaktadır. Üretim miktarı dünya genelinde artış göstermesine rağmen istihdam buna paralel olarak artmamakta, tersine azalmaktadır (Aslan ve Aslan, 2017: 107).

1980'li yıllarla birlikte yönetim paradigmasında yaşanan değişim, kamu politikalarının şekillenmesinde, gerek süreç gerekse aktörler bağlamında, kapsamlı ve köklü değişiklikler ortaya çıkarmıştır (Sağır ve Eroğlu, 2012; 701). İstihdam yetersizliği ve işsizlik tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de önemli sorunların başında gelmektedir. Eğitim sisteminin işgücü piyasasına uyum sağlayamaması, 1980 yılı sonrası özelleştirmeler ile kamu istihdam olanaklarının sınırlanması, döviz kuru politikaları, 2001 ve 2008 krizleri

gibi nedenler Türkiye’de işsizliği arttırmıştır. Aktif işgücü ve pasif işgücü politikalarıyla işsizlik düşürülmeye çalışılmış ancak hala OECD ortalamasının üzerinde kalmaktadır (Çapar Diröz, 2012; 14-16).

Şekil 2. Yıllara Göre Türkiye İşgücü İstatistikleri

Kaynak: TÜİK, <http://tuik.gov.tr/Start.do>.

Şekil 2’de görüldüğü üzere Türkiye’de işgücüne katılım oranı ve istihdam artmaktadır. Bu durum kadınların işgücüne daha çok katılması ve devlet teşvikleri gibi nedenlerden kaynaklanabilir. Türkiye’de işsizlik oranı %10-11 arası seyretmektedir. Ancak 2008 yılında meydana gelen krizden dolayı işsizlik oranı yüksek seviyelere çıkmıştır.

2. İşgücü Piyasası Düzenlemeleri

İstihdamı arttırmak ve işsizliği azaltmak piyasanın çözümüne bırakılmayacak kadar önemlidir. Bu yüzden, işsizlikle mücadelede devlet önemli bir aktördür. Doğrudan istihdam yaratan bir unsur olarak piyasada bulunmalıdır. Daha fazla yatırım yaparak istihdamı arttırmaya çalışmalıdır ancak çalışma koşulları insan onuruna yakışır şekilde oluşturulmalıdır (Sapancalı, 2007-2008; 19). Bu durum iş gücü piyasasının hem maddi hem de maddi olmayan koşullarının, kanunlar çerçevesinde (Sağır, 2016a; 295) devletin müdahalesi ile düzenlenmesini gerekli kılmaktadır.

Dışsallık, ters seçim, aksak rekabet gibi piyasa başarısızlıklarını etkinliği arttırmak amacıyla yapılırken, asgari ücret ve işsizlik sigortası düzenlemeleri gelir dağılımını iyileştirmek amacıyla yapılır. İşgücü piyasalarında meydana gelen etkisizliğe ve haksızlığa karşılık her devlet piyasaya müdahale etmektedir. Dünya Bankası işgücü piyasası düzenlemelerinin nedenlerini eşitsiz piyasa gücü, ayrımcılık, yetersiz bilgi ve risklere karşı yetersiz sigorta şeklinde sıralamaktadır (Aykaç, 2010; 77-79).

1929 Büyük Buhran ile istihdam ve milli gelirin hızla düşmesi klasik görüşün görünmez el kavramının sorgulanmasına neden olmuştur. Klasik görüşün sorunlara cevap bulamaması üzerine kamu müdahalesi ve eksik istihdam odaklı olan Keynesyen iktisat hâkim görüş olmuştur. Savaştan sonra yeniden yapılandırma sürecine geçilmesiyle katı işgücü piyasası düzenlemeleri yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra üretim ve tüketimin artmasıyla sermaye birikimi hızla artmıştır. Olumlu bir seyir izlenen dönemde işveren ve işçi sendikaları arasında uzlaşının sağlanmış olması işgücü piyasasına yönelik derin müdahalelerde bulunulmamıştır. İşgücünde ayrımcılığı önleyecek birtakım tedbirler alınmıştır. ABD 1964’te Yurttaşlık Hakları Yasası’nı çıkarmış ayrıca Eşit İstihdam Fırsatı Komisyonu’nu kurmuştur. 1970’te arz yönlü krizin çıkması işgücü piyasasının esnek olmadığı nedenine bağlanmış ve deregülasyon gündeme gelmiştir. 1980’de hâkim görüş olmaya başlamıştır. Deregülasyonların, dalgalanmalar karşısında işgücü piyasasında verimlilik düşüşlerini engellemek için uygulandığı söylenebilir (Aykaç, 2010; 137-145).

Arz yönlü politikaların ağırlık kazandığı 1980 sonrasında büyüme ile beraber işsizliğin dalgalanması sosyal güvenliğin önemini arttırmıştır (Aykaç ve Çiftçi, 2011; 94). 1980’den sonra emek piyasasıyla ilgili OECD ülkelerinde çok fazla düzenleme yapılmıştır. 2008 sürecinde AB ülkelerinin işsizliğe çare bulmak için işgücü piyasası reformları yaptığı görülmektedir (MÜSİAD, 2015; 57).

3. Türkiye’de İşgücü Piyasası Düzenlemeleri

Türkiye’de işgücü piyasası düzenlemeleri iki kategoride incelenebilmektedir. Birinci kategoride aktif politikalar yer alırken ikinci kategoride pasif işgücü piyasası düzenlemeleri yer almaktadır. Aktif işgücü

piyasası düzenlemeleri, istihdam performansını arttırmaya ve işçilerin niteliklerini geliştirmeye yönelik olup iş bulma ve yerleştirmeyi kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Pasif işgücü düzenlemeleri ise işsizlik sigortası ve işsizlik ödemeleridir. Sosyal devlet anlayışı gereği işsiz insanlara güvence sağlayan düzenlemelerdir (Sapancalı, 2007/2008; 24). Türkiye ekonomisinde işsizlikle mücadele edilirken aktif politikalarla da pasif politikalarla da yararlanılarak sorun çözülmeye çalışılmıştır. İşsizlik sorunu çözülmeye çalışılırken ekonomik büyüme sağlanırsa problemin ortadan kalkacağı öngörülmüştür. Ancak son dönemlerde sadece pasif istihdam politikalarıyla işsizlik sorununun çözülemeyeceği anlaşılmış ve mevcut durumu gidermeyi amaçlayan aktif istihdam politikalarının uygulanması gerektiği gündeme gelmiştir (Acar ve Kazancı Yabanova, 2017; 89).

Tablo 1’de Türkiye tarihinde işgücü piyasası için önemli olan düzenlemeler verilmiştir.

Tablo 1. Tarihsel Süreçte Türkiye’de Seçilmiş İşgücü Piyasası Regülasyonları

Dönem	Düzenleme	Etki Aralığı
1980 öncesi	1936 tarih ve 3008 sayılı İş Kanunu	1936-1971
1980 öncesi	1947 tarih ve 5018 sayılı Sendikalar Kanunu	1947-1963
1980 öncesi	1950 tarih ve 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu	1950-2006
1980 öncesi	1961 Anayasası	1961-1982
1980 öncesi	1963 tarih ve 274 sayılı Sendikalar Kanunu	1963-1983
1980 öncesi	1963 tarih ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Kanunu	1963-1983
1980 öncesi	1965 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu	1965-2006
1980 öncesi	1971 tarih ve 1475 sayılı İş Kanunu	1971-2003
1980 öncesi	1975 tarih ve 1927 sayılı Kıdem Tazminatı Düzenlemesi	1975-...
1980-2000	1982 Anayasası	1982-...
1980-2000	1983 tarih ve 2821 sayılı Sendikalar Kanunu	1983-2012
1980-2000	1983 tarih ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu	1983-2012
1980-2000	1998 tarih ve 4382 Sayılı İş Kanunu düzenlemesi	1998-2003
2000-...	2002 tarih ve 4773 sayılı İş Güvencesi Kanunu	2002-2003
2000-...	2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanunu	2003-...
2000-...	2003 tarih ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu	2003-...
2000-...	2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu	2006-...
2000-...	2012 tarih ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu	2012-...

Kaynak: Aktuğ ve Kiracı, 2014: 33.

Tablo 1’de yer alan işgücü regülasyonları 1980 öncesi ve 1980 sonrası olmak üzere kategorize edilmiştir. Kanunlar ele alınan konu bakımından değerlendirildiğinde ise bir kısmında aktif bir kısmında ise pasif işgücü düzenlemelerine yer verildiği göze çarpmaktadır. En son yürürlüğe giren 2003 tarihli 4857 sayılı İş Kanunu ve 2003 tarih ve sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu da işgücü piyasasına ilişkin önemli düzenlemeler içermektedir. Bu kanunlar ayrıntılı olarak incelenecek olursa;

3.1. 2003 Tarihli 4857 Sayılı Kanun

1475 sayılı İş Kanunu, otuz iki yıl yürürlükte kaldıktan sonra 2003 tarihli 4857 sayılı İş Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle bir maddesi hariç* tamamı yürürlükten kalkmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu, yeni-liberal iktisat politikalarının ve esneklik anlayışlarının sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kanun piyasadaki sorunlarda işçilerin nasıl korunacağına değil piyasanın ihtiyaçlarına karşılığın nasıl verileceği üzerine düzenlenmiştir. Yeni yasa ile iş güvencesi hükümleri esnetilmiştir. İş güvencesi 30 ve daha fazla işçi çalıştıran yerlerde uygulanmaya başlanmıştır** (Çelik, 2003; 12-14).

Çalışma sistemine ilişkin dinamik alt yapı, teknolojik gelişmeler, rekabet, mevcut çalışma biçimlerinin değişerek yeni çalışma biçimlerinin oluşması gibi konular 4857 sayılı İş Kanunu’nun çıkarılmasına neden olmuştur. Bu kanunla işçi ve işverenin kendi ihtiyaçlarına göre çalışma koşullarının belirlenmesinin önü açılmıştır. İşgücü piyasasının esnekleşme üzerine atılan önemli bir adımdır. Ancak kanunla düzenleme yapılsa da esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşmış olduğunu söylemek mümkün değildir (Koç, 2016; 2170).

* Kıdem tazminatı fonu kurulana kadar kıdem tazminatı hakkındaki 1475/14. Madde yürürlükte kalmıştır.

** 4773 sayılı kanunda 10 ve daha üzeri çalıştıran iş yerlerinde geçerliydi.

4857 sayılı kanunla çalışma süreleri ve fazla çalışmalarla ilgili değişikliklere gidilmiştir. Haftalık 45 saat çalışma sınırlaması geçerli olmakla birlikte, fazla çalışmanın tespitinde günlük 3 saat sınırlaması kaldırılmıştır. Yerine haftalık çalışma ölçütü getirilmiştir. Haftalık 45 saatin üzerindeki çalışmalar fazla çalışma olarak nitelendirilmiştir. 4857 sayılı Kanunla işçi ve işverenin anlaşması şartıyla haftalık çalışma süresinin 11 saati aşmamak karşılığında çalışma günlerine dağıtılabilmesine olanak sağlanmıştır. Fazla sürelerle çalışmalarda, her bir saat fazla çalışma için verilecek ücretin normal çalışma ücretinin saat başına düşen miktarının yüzde yirmi beş artırılarak ödeneceği öngörülmüştür. Fazla çalışmalar karşılığında işçinin serbest zaman isteyebilmesi de 4857 Kanun'un getirdiği en önemli yeniliklerden birisidir. İş kanununun en önemli özelliği işçinin korunması olduğu için gün içinde yapılacak fazla çalışma saati 11 saatle sınırlandırılmış, fazla çalışma süresi yılda 270 saati geçemeyeceği düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler, işçinin ekonomik hali, sosyal hayatı ve sağlığının korunmasında, işverenin ise işletmesi ve ülkenin istihdam politikaları üzerinde önemli bir yer tutmaktadır (Köseoğlu ve Kabul, 2014; 264).

İş güvencesini sağlayan kanunda, işverenin geçerli bir sebep göstermeden iş sözleşmesini feshedemeyeceği kararına varılmıştır ancak işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işçinin gereklerine dayandırılan sebeplerden dolayı sözleşme fesih edilebilecektir. Çok fazla yoruma açık olan bu kanun ile işverenin işçiyi daha kolay işten çıkarabilecektir. (Ekmekçiöğlü, 2003; 76).

1475 sayılı Kanun'da deneme süresi hizmet akdi ile en fazla bir ay, toplu iş sözleşmelerinde ise en fazla üç ay olabilmekteydi. 4857 sayılı Kanun'la deneme süresi iki aya kadar, toplu iş sözleşmelerinde ise 4 aya kadar arttırılmıştır. İşveren tarafından suiistimal edilmediği takdirde işverenin işçi hakkında yeterli bilgi almasını sağlayacak ve iş yerindeki dengelerin iyi kurulmasını sağlayacak bir düzenlemedir. İş yerinde pozitif bir ortam üretim için olumlu sonuçlar verebilecektir (Kaya, 2003; 1).

4857 sayılı Kanun'da, iş sözleşmesi ile çalışan ve bu Kanun'un kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari sınırları en geç iki yılda bir belirleme kararı alınmıştır (İş Kanunu, 2003; 39. madde).

3.2. 4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu

4857 sayılı İş Kanunu'nun 90. maddesine dayanılarak 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile 617 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin iptal edilmesi sonucu oluşan boşluk doldurulmuştur. Bu kanunun oluşturulmasındaki gerekçelerden biri, İşçi ve İş Bulma Kurumu'nun (İİBK) ILO sözleşmelerine uygunluk gösteremediği ve İİBK'nın modernize edilmesi gerekliliğidir. Gerekçenin diğeri ise işgücü piyasasındaki gelişmelere paralel olarak, işe yerleştirme hizmetlerinde kamu tekeli uygulamasından serbestleşmeye gidilmesi gerektiği ortaya konmuş, bu doğrultuda kurulacak özel istihdam bürolarının, resmi iş kurumuna rakip değil, bu kurumun hizmetlerini tamamlayacak örgütler olarak faaliyet gösterecekleri ifade edilmiştir. Bu gerekçeler ile amaçlanmak istenen ise, işgücü piyasasındaki gelişmelere karşı talepleri çabuk karşılama, işsizliği azaltma, uluslararası sözleşmelere uygunluğun sağlanmasıdır (Uçkan, 2005; 166).

4904 sayılı Kanun ile belirlenen Türkiye İş Kurumu'nun genel görevleri; istihdamın korunması, yaygınlaştırılması, geliştirilmesi ve işsizlik sorunun çözümüne yardımcı olmak ve işsizlik sigortası hizmetlerini yerine getirmektir. İİBK'da aracılık hizmetleri ön plandaydı. Ancak çıkarılan yasa ile yeniden yapılandırılmış ve Türkiye İş Kurumu daha etkin hale getirilmiştir (Coşkun, 2017; 152-153).

Tazminat-kazanç olarak işgörenlerin beklentileri arasında bulunan maaş ve diğer ücretler, iş güvencesi (istikrar içerisinde istihdam) ve eğitim gereklilikleri (Sağır, 2016b: 435), kanun ile İŞKUR'un genel iş ve işçi bulma hizmetine ek olarak, işgücü piyasasında yeterli bilginin oluşmasını sağlama, işgücüne vasıf kazandırma ve işbaşında meslek, eğitim ve kariyer danışmanlığı, iş yaratma tedbirleri, toplumun yararına çalışma gibi aktif işgücü programları ile iş kaybı tazminatı ve işsizlik sigortası gibi pasif işgücü programları uygulama görevleri de vardır. 4904 sayılı Kanun ile kurum personelinin niteliğinin arttırılması hakkında da düzenleme yapılmıştır. Kurumda çalışacakların kamu görevlilerinden oluşacağı ve İŞKUR'un daha iyi faaliyette bulunması için istihdam ve meslek uzmanı bulundurabileceklerine karar vermişlerdir (Çetinkaya, 2011; 46-47).

4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu ile kamu kurum ve kuruluşlarının kadro ve pozisyonları için özel istihdam bürolarının aracılık yapamayacağı ve geçici iş ilişkisinin kurulamayacağı belirtilmiştir. Kanunda sadece özel istihdam bürosu aracılığıyla kamudaki kadro ve/veya pozisyonlara geçici iş ilişkisiyle işçi alınıp çalıştırılmayacağı düzenlenmiştir (Nurmukhambetova, 2017; 197).

4. Literatür

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde işgücü ile ilgili düzenlemelerin istihdam, harcamalar, piyasa etkinliği, çalışma koşulları ve bu koşulların iyileştirilmesi vb. konularda yoğunlaştığı görülmektedir.

Lazear (1990) işverene ek masraf çıkmasına neden olan kıdem tazminatı gibi ödemelerin işsizliği olumsuz yönde etkileyeceğini ifade etmiştir.

Kuzgun (2007) 4857 sayılı Kanun düzenlemelerinin işgücü piyasasındaki istihdam şeklini değiştireceğini ve kayıt dışı ekonomiye neden olacağını ifade etmiştir.

Aktuğ ve Kiracı (2014) 2003 tarihli 4857 sayılı İş Kanunu ve 4904 sayılı Kanun üzerine yaptıkları analizde kanunların işsizlik oranında %4,4- %4,8 arasında artışa sebep olduğu sonucuna varmışlardır.

Doğan ve Girgin (2017) yaptıkları analizde, yüksek işgücü piyasası harcamalarının istihdam ve işsizlik hedeflerinde etkin olması için piyasa esnekliği ile birlikte yapılması gerektiği sonucuna varmışlardır.

Kalkınma Bakanlığı (2017) kriz dönemlerinde işgücü piyasasına yönelik yapılan düzenlemelerin istihdamın düşmesini yavaşlattığını ifade etmiştir. 2008 krizi sonrası istihdamın artmasında aktif işgücü politikalarının önemli rol oynadığı ifade edilmiştir. Sapancı (2008) da işsizlikle mücadelede aktif işgücü politikalarının kullanılabilirliğini ancak politikanın etkin olması için yeni işlerin yaratılması gerektiğini ifade etmiştir.

Özarlan Saydar ve Aydın (2017) Türkiye’de işgücü düzenlemelerinin esnekleştirildiği ancak kayıt dışı ekonomi nedeniyle bunun verilerde görülmediği, Türkiye’deki işsizliğin ise işgücü piyasasına yapılan katkı düzenlemelerden kaynaklanmadığını ifade etmiştir.

Kovacı, Belke ve Bolat (2018) yapmış olduğu çalışmada OECD ’ye üye 15 ülke için işsizlik göstergeleri üzerinde işgücü piyasası düzenlemelerinin etkilerini panel veri analizi ile değerlendirmişler ve işgücü piyasasında esnek düzenlemelerin işsizlik göstergelerini anlamlı olarak negatif yönde etkilediği sonucuna varmışlardır. İşsizlikle mücadelede yatırımların çok önemli olduğu ifade edilmiştir. Uyar Bozdağlıoğlu (2008) da çalışmasında Türkiye’deki işsizliğin sebebinin katkı düzenlemeler olduğunu ifade etmiştir.

Piton ve Rycx (2018) çalışmalarında işgücü piyasası düzenlemelerinin işsizliğe etkilerini Avrupa ülkeleri için değerlendirmişler ve piyasanın serbestleşmesine yönelik politikaların genel olarak işsizliği düşürdüğü sonucuna varmışlardır.

Türkiye’deki düzenlemelere ilişkin asgari ücret uygulamalarının işsizliğe olan etkisini inceleyen çalışmalara göre, Karaçor, Özmen ve Yorgancılar (2011) asgari ücretlerdeki artışın beraberinde işsizliğin artmasına neden olduğu sonucuna varmıştı. Bulut Çevik ve Solmaz Macit (2017) işsizlik oranının geçmiş verileri bu dönemki asgari ücretin belirlenmesinde etkili olurken asgari ücretin de aynı şekilde bu dönemki işsizlik oranını etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Sever ve İğdeli (2018) asgari ücret değişimindeki şok karşısında gelir büyümesinin ve istihdam büyümesinin pozitif yönlü ve anlamlı bir tepki verdiğini ifade etmişlerdir. Dağlıoğlu ve Bakır (2015) asgari ücret artışlarının istihdam üzerinde istihdamı artırıcı yönde bir etki yarattığı sonucuna varmışlardır. Güven, Mollavelioğlu ve Çakar Dalgıç (2011) istihdamdaki değişimlerin nedeninin asgari ücret kaynaklı olmadığını ifade etmişlerdir. Korkmaz ve Çoban’ın (2006) yaptıkları çalışmada asgari ücretin işsizlik üzerinde sorun yaratacak etkileri olduğuna dair sonuç gözlenmemiştir.

5. Metodoloji

Çalışmanın amacı Türkiye’de işgücü piyasasına yönelik yapılan düzenlemelerin 1988-2018 dönemi için işsizlik üzerine etkisinin analiz edilmesidir. Analizde 1988-2018 dönemine ait işsizlik rakamları kullanılmış ve 4857 sayılı İş Kanunu ile 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu’nun yürürlüğe girdiği yıllar müdahale(etki) analizi yöntemiyle modele dâhil edilmiştir.

Zaman serileri, çevresel düzenlemeler, siyasi değişiklikler, grev gibi müdahaleler ve olaylardan etkilenmektedir. Müdahale analizi bir zaman serisi analizidir ve amaç, zaman serisinde dış etkenlerin

etkisinin açıklanmasıdır. Müdahale analizi, incelenen bir süreçte, insan kaynaklı ya da doğal müdahalelerin etkisini inceleyen bir stokastik modelleme yöntemidir (Güneş, 2010; 15-45). Etkiyi inceleyen bu yöntem Otoregresif Tümlüşük Hareketli Ortalama Modeli (ARIMA) sürecinin ve müdahale değişkeninin toplamından oluşmaktadır. Zaman serisi analizinde ilk yapılması gereken, zaman serisini modellemek ve analize en uygun ARIMA modelini seçmektir. Dolayısıyla analizler ARIMA modeliyle ilgilidir (Güvenek ve Alptekin, 2015; 29).

Hem analitik hem de zaman serilerinin sistematik bölümünün tahmin edilmesinde ARIMA modeli önemli rol oynamaktadır. ARIMA modelinde temel yaklaşım, çalışmada söz konusu olan değişkenlerin şimdiki değerlerinin, geçmiş değerlerinin ağırlıklı toplamı ve rastsal şokların bileşimine dayanmasıdır. Zaman serilerinin hareketinin açıklanması ARIMA modelinin amacını oluşturmaktadır (Kara, 2009; 36-37). Yöntemin uygulanması için zaman serisinin durağan olup olmadığı incelenince ya da zaman serisi durağan hale getirilince, modelin tanımlanması, modelin tahmin edilmesi ve modelin kontrol edilmesi süreçleri yerine getirilir (Bal ve Çalışır, 2018; 2078-2079).

Bir zaman serisinin herhangi bir dönemdeki gözlem değerini, aynı serinin ondan önceki, belirlenen sayıda geçmiş dönem gözlem değerine ve hata terimine bağlı olarak açıklayan model otoregresif (AR) modelidir. AR modelinde ilgilenilen geçmiş dönem gözlem sayısı bir ise birinci dereceden üç tane ise üçüncü dereceden AR modeli olarak isimlendirilir. Yani içerdikleri geçmiş zaman gözleme göre adlandırılırlar. P tane geçmiş dönem gözlem değeri varsa p. dereceden AR modeli olarak ifade edilir (Kaya, 1999; 17).

Bağımlı değişkeni sadece gözlemlenemeyen şoklara göre açıklayan model ise hareketli ortalama (MA) modelidir (Bal ve Çalışır, 2018; 2075). Zaman serisinin herhangi bir dönemdeki gözlem değerinin aynı dönemi kapsar şekilde hata terimi ve belirli sayıda geçmiş dönemin hata terimlerinin doğrusal bir bileşimi olarak ifade edilir (Duru, 2007; 18).

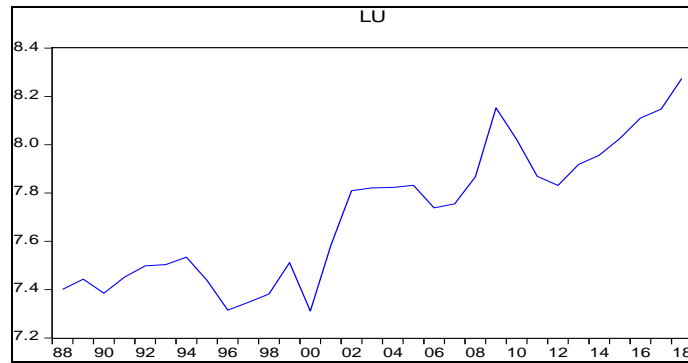
Tablo 2: Lineer Zaman Serisi Modelleri

Model	Gösterimi	Modelin Matematiksel Gösterimi	Parametreleri
Otoregresif Model	AR(p)	$X_t = \sum_{i=1}^p \alpha_i X_{t-1} + \varepsilon_t$	$\alpha_i, i = 1, 2, \dots, p$
Hareketli Ortalama Modeli	MA(q)	$X_t = \sum_{j=0}^q \beta_j \varepsilon_{t-1}, \beta_0 = 1$	$\beta_j, j = 1, 2, \dots, q$
Bütünleşik Otoregresif Hareketli Ortalama Modeli	ARIMA (p,d,q)	$\Phi_p(B)(1-B)^d X_t = \theta_q(B\varepsilon_t)$	

Kaynak: Özek, 2010; 18.

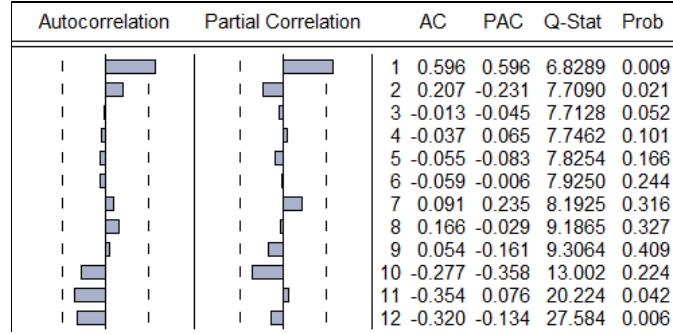
6. Analiz Bulguları ve Yorumlar

Öncelikle modelde bağımsız değişken olarak kullanılan işsizlik oranı (Lu) değişkeninin doğal logaritması alınarak olası küçük değişimlerden kaynaklanan değişen varyans sorunu giderilmeye çalışılmıştır. Logaritması alınan serinin grafiği Şekil 3'de gösterilmektedir.

Şekil 3. Lu Zaman Yolu Grafiği

Serinin grafiği incelendiğinde artış ve azalışlar olduğu açıkça görülmektedir. Serinin seviye halde otokorelasyon içerip içermediğini kontrol etmek için Şekil 4'de yer alan Kartezyen grafiğinden yararlanılmaktadır.

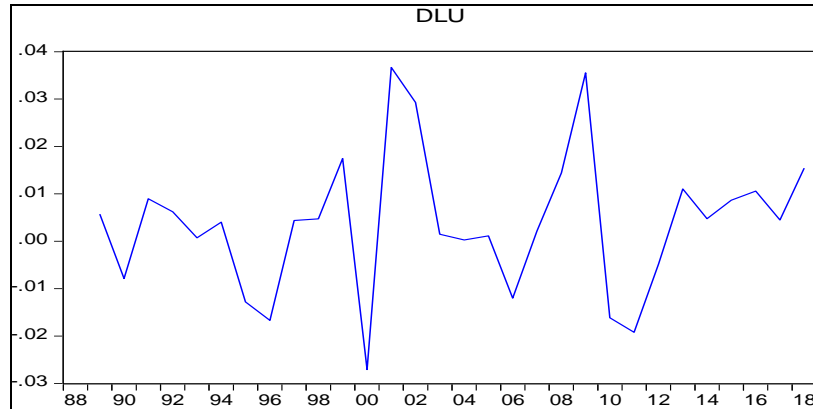
Şekil 4. Lu Serisinin Kartezyen Grafiği

Şekil 4'de de görülebileceği üzere seri seviye halde özellikle ilk yedi gecikme değerinde çok ciddi düzeyde otokorelasyon içermektedir. Bu açıdan serinin birim kök analizini yapmak gerekmektedir.

Tablo 3. Lu Serisinin Birim Kök Analizi Sonuçları

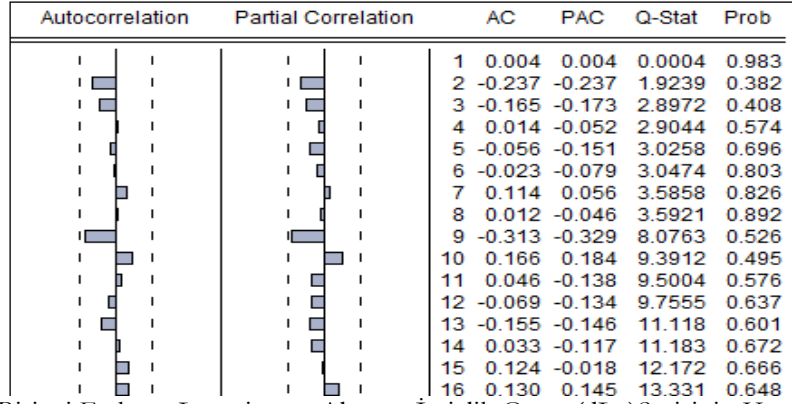
ADF	ADF Test Stat.	Mac Kinnon Test Critical Values			Prob.
	-3.022661	% 1	% 5	% 10	
		-4.309824	-3.574244	-3.221728	0.1435
ADF (-1)	ADF Test Stat.	Mac Kinnon Test Critical Values			Prob.
	-5.047739	% 1	% 5	% 10	
		-3.679322	-2.967767	-2.622989	0.0003
PP	PP Test İst.	Critical Values			Prob.
	-2.233459	% 1	% 5	% 10	
		-4.296729	-3.568379	-3.218382	0.4552
PP (-1)	PP Test Stat.	Critical Values			Prob.
	-6.322958	% 1	% 5	% 10	
		-3.679322	-2.967767	-2.622989	0.0000

Çalışmada Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Phillips-Perron (PP) olmak üzere iki birim kök testi kullanılarak birim kök sınaması yapılmıştır. Tablo 3'de yer alan değerler incelendiğinde modelde bağımlı değişken olarak yer alan işsizlik değişkeninin logaritması olarak ifade edilen (Lu)değişkeninin her 2 birim kök testi tarafından birinci farkında durağan olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki aşamalarında söz konusu değişkenin birinci farkı kullanılacaktır.

Şekil 5. Birinci Farkı ve Logaritması Alınmış İşsizlik Oranı (dLu)Serisinin Zaman Yolu Grafiği

Şekil 5 birinci farkı ve logaritması alınmış İşsizlik oranı serisinin zaman içerisindeki değişimlerini diğer bir değişle büyüme hızını göstermektedir. Bu şekilde de trend etkisinin varlığı açıkça görülmektedir.

Şekil 6. Birinci Farkı ve Logaritması Alınmış İşsizlik Oranı (dLu)Serisinin Kartezyen Grafiği

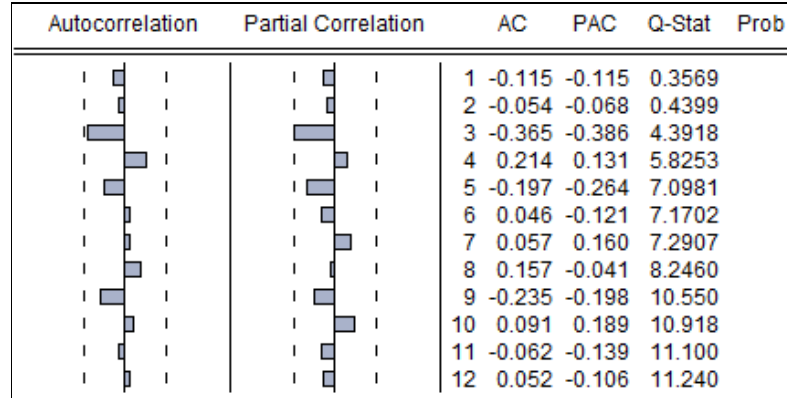
Şekil 6'da ise birinci dereceden farkı ve logaritması alınmış işsiz serisinin Kartezyen grafiği yer almaktadır. Şekilde yer alan istatistikler serinin sınırlar arasında bulunduğunu ve dolayısıyla otokorelasyon problemi olmadığını göstermektedir.

Bu aşamadan sonra durağanlığı sağlanan birinci dereceden farkı alınmış İşsizlik oranı serisinin otokorelasyonları ve kısmi otokorelasyonları değerlendirilerek uygun ARIMA modeli belirlenmeye çalışılacaktır.

Tablo 4. Serinin ARIMA (2,1,1) Modeli Sonuçları

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-0.003231	0.007713	-0.418879	0.6834
AR(1)	0.046998	6.015018	0.007813	0.9939
AR(2)	-0.542320	2.172798	-0.249595	0.8075
AR(3)	0.093318	3.827589	0.024380	0.9810
AR(4)	-0.601910	2.399873	-0.250809	0.8066
AR(5)	0.435242	4.093755	0.106319	0.9172
AR(6)	0.131563	3.807070	0.034558	0.9731
MA(1)	0.516712	5.321902	0.097092	0.9244
MA(2)	-0.826061	2.877082	-0.287118	0.7794
MA(3)	-3.434938	6.378240	-0.538540	0.6009
MA(4)	1.578112	20.91527	0.075453	0.9412
MA(5)	-3.402512	15.57626	-0.218442	0.8311
MA(6)	-1.419143	24.76050	-0.057315	0.9553

Tablo 4'e göre uygun ARIMA modelimiz AR(2) ve MA(1) yani ARIMA (2,1,1) olarak belirlenmiştir. Buna göre modelimizde iki tane AR ve bir tane MA kökü bulunmaktadır. Belirlenen bu modelin otokorelasyon problemi içerip içermemesinin tespiti de çalışmanın parametrelerinin etkinliği bakımından önem taşımaktadır.

Şekil 7. ARIMA (4,1,2) Modelinin Kartezyen Grafiği

Kurulan ARIMA (2,1,1) modelinin otokorelasyon açısından bir sorun içermediği görülmektedir. Buradan sonra analizimizin son aşamasını oluşturan Müdahale Analizine geçilmektedir. Kurulan ARIMA modeline 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu'nun ve 4904 sayılı İş Kurumu Kanunu'nun işsizlik üzerindeki etkisinin görülmesi amacıyla bu yıllara ilişkin trend etkisi T1 olarak modele eklenmiş ve model yeniden tahmin edilmiştir.

Tablo 5. Kanunların Etkisi Eklenmiş Yeni Model

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	7.454114	0.009285	802.8146	0.0000
D2003s	0.330729	0.055389	5.971036	0.0000
T1	0.017000	0.005755	2.954148	0.0093
AR(1)	0.504449	0.636538	0.792489	0.4397
AR(2)	-0.147517	0.592808	-0.248844	0.8066
AR(3)	-0.196237	0.255312	-0.768618	0.4533
AR(4)	-0.437331	0.336410	-1.299994	0.2120
MA(1)	-0.306237	0.838262	-0.365323	0.7197
MA(2)	-2.209956	0.690899	-3.198668	0.0056
MA(3)	0.594018	1.486259	0.399673	0.6947
MA(4)	-0.153572	1.262823	-0.121610	0.9047

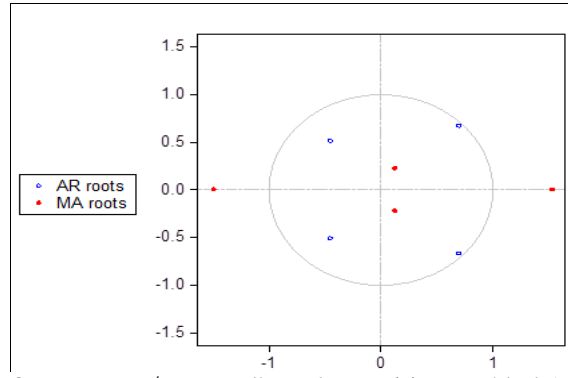
Tablo 5'de yer alan verilerden hareketle oluşturulan denklem şu şekildedir:

$$D \log y_t = 7.454 + 0.331D2003S + 0.017T1 + 0.504 \log y_{t-1} - 0.148 \log y_{t-2} - 0.196 \log y_{t-3} - 0.437 \log y_{t-4} + \varepsilon_t - 0.307 \varepsilon_{t-1} - 2.210 \varepsilon_{t-2} + 0.595 \varepsilon_{t-3} - 0.153 \varepsilon_{t-4}$$

Denkleme göre D2003s değeri 4857 sayılı İş Kanunu ve 4904 sayılı İş Kurumu Kanunu'nun ortalama İşsizlik oranı rakamları üzerindeki etkisini 2003 yılı itibariyle göstermektedir. Bu krizin etkisi istatistiksel olarak anlamlı (0.0000) ve pozitifdir (0,33). 2003 yılında yürürlüğe giren kanunlar işsizlik rakamlarını %33 oranında arttırmıştır.

Denkleme yer alan T1 değeri 2003 Kanunu'nun, işsizlik oranı büyüme hızı üzerindeki etkisini göstermektedir. Buna göre bu Kanun, yıllık ortalama işsizlik büyüme hızını yaklaşık %2 oranında arttırmıştır. Bu etki istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur (0,0093).

Kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlılığı Şekil 8'de birim çember yöntemi ile test edilmektedir.

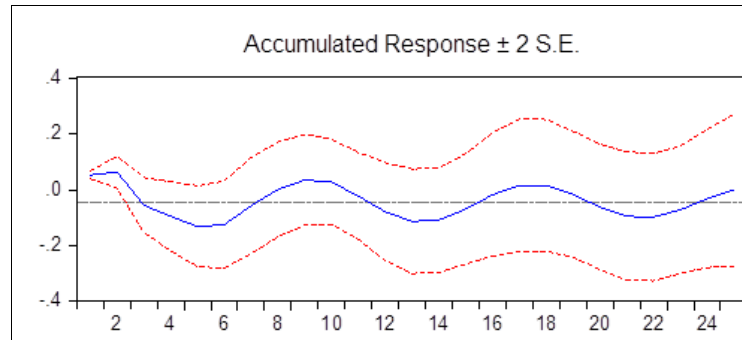
Şekil 8. AR / MA Polinomlarının Ters Kökleri (S)

Şekil 8’de görüldüğü gibi modelde yer alan tüm AR kökleri birim çemberin içinde yer almaktadır. Bu da analizin tutarlılığı açısından oldukça önem arz etmektedir.

Autocorrelation	Partial Correlation	AC	PAC	Q-Stat	Prob*
		1 -0.122	-0.122	0.4366	
		2 -0.194	-0.212	1.5729	
		3 -0.071	-0.134	1.7333	
		4 0.028	-0.050	1.7587	
		5 -0.173	-0.237	2.7918	
		6 -0.240	-0.376	4.8801	0.027
		7 0.106	-0.172	5.3129	0.070
		8 0.226	0.000	7.3824	0.061
		9 -0.259	-0.428	10.246	0.036
		10 0.256	0.086	13.221	0.021
		11 0.145	-0.004	14.242	0.027
		12 -0.058	-0.140	14.420	0.044

Şekil 9. Müdahale Analizi Yapılan Modelin Kartezyen Grafiği

Korelogram analizinde de otokorelasyon ve kısmi otokorelasyonlar kontrol edilmiş ve güven aralığının dışına çıkan bir değer bulunmadığı gözlemlenmiştir. Bu açıdan da modelin sorunsuz olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

Şekil 10. ARIMA Polinomlarının Etki-Tepki Analizi Sonuçları

Şekil 10’a göre işsizlik değişkeni üzerindeki 1 birimlik şokun etkisi yaklaşık olarak 3 yıl devam etmiş daha sonra denge değerine doğru yaklaşmıştır. Kritik değerlere bakıldığında ise şokun etkisi iki yıla kadar devam etmiş, işsiz rakamları iki yıl içerisinde denge değerine geri dönmüştür kısacası krizlerin işsiz rakamları üzerindeki anlamlı etkisi 2 yılda sona ermiştir.

Sonuç

İstihdamı arttırmak ve işsizliği azaltmak piyasanın çözümüne bırakılmayacak kadar önemli bir konudur. Türkiye’de sorun haline gelen işsizliğin çözümü için politikalar geliştirerek bu sorunun çözülmesi amaçlanmıştır. İşgücü piyasasının verimli ve etkin çalışmasını sağlamak için düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden önemli iki tanesi 2003 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye işgücü piyasasında önemli değişikliklere sebep olan 4857 sayılı İş Kanunu ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu’dur.

Küreselleşme ile değişen dünya koşullarına uyum sağlamak için mevcut çalışma biçimlerinin değiştirilerek yeni çalışma biçimlerinin oluşturulması gibi konular 4857 sayılı İş Kanunu’nun da düzenlenmiştir. Kanun ayrıca çalışma saatleri, iş güvencesi gibi konuları da düzenlemiştir. 4857 sayılı İş Kanunu’nun 90. maddesine dayanılarak 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Kanunu çıkarılmıştır. Bu Kanun ile İŞKUR’un genel iş ve işçi bulma hizmetine ek olarak, işgücü piyasasında yeterli bilginin oluşmasını sağlama, işgücüne vasıf kazandırma ve işbaşında meslek, eğitim ve kariyer danışmanlığı gibi konular düzenlenmiştir.

Bu çalışmada 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu’nun ve bu kanunlarla hayata geçirilen düzenlemelerin işsizlik üzerindeki etkileri 1988-2018 dönemi için Müdahale Analizi Yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan analiz 2003 Kanunu’nun, işsizlik oranı büyüme hızı üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Kanun, yıllık ortalama işsizlik büyüme hızını yaklaşık %2 oranında arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Acar, O. K. ve Kazancı Yabanova, E. (2017). “*Aktif İşgücü Piyasası Politikalarını Çerçevesinde Kütahya İşkur’unun Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin İncelenmesi*”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, sayı: 2, s. 85-111.
- Aktuğ, S.S. ve Kiracı, A. (2014). “*Türk İş Hukukunda İş Güvencesi Düzenlemelerinin İstihdama Etkilerine Yönelik Bir Değerlendirme*”, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, sayı: 2, s.31-43.
- Aslan, H. ve Aslan, M. (2017). “*Uzun Süreli İşsizlik ve Etkileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz*”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı: 4, s. 103-132.
- Aykaç, G. (2010). “*İşgücü piyasalarına yönelik regülasyonların işgücü arz ve talebi üzerine etkileri: Türkiye üzerine bir inceleme*”. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.
- Aykaç, G. ve Çiftçi, C. (2011). “*OECD Ülkelerinde İşgücü Piyasası Regülasyonları ve Regülasyonlardaki Eğilimler*”, Ekonomik Yaklaşım Dergisi, sayı: 78, s. 91-118.
- Bal, E. T. ve Çalışır, V. (2018). “*Konteyner Elleçleme İçin Ekonometrik Tahminleme: ARMA Modeli Uygulaması*”, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, sayı: 16, s. 2075-2079.
- Bocutoğlu, Ersan. Makro İktisat Teoriler ve Politikalar, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2014.
- Bulut Çevik, Z. B. ve Solmaz Macit, S. (2017). “*Türkiye’de Asgari Ücretin Kısa Dönem Belirleyicileri: Nedensellik Analizi*”, Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, sayı: 3, s. 429-445.
- Coşkun, B. (2017). “*Türkiye İş ve İşçi Bulma Kurumunun Yeniden Yapılanma Süreci*”, Turkish Journal of Marketing, sayı: 3, s. 152-153.
- Çapar Diriöz S. (2012). “*İstihdamın artırılmasında aktif işgücü politikalarının rolü*”. (Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Çelik, A. (2003). “*Yeni İş Yasasının Anlamı*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, sayı: 48, s. 12-14.
- Çetinkaya, E. (2011). “*Türkiye İş Kurumu ve Hizmetlerinin Dönüşümü Konusunda Sosyal Tarafların Görüşleri*”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, sayı: 61, s.46-47.
- Çoban, Orhan. İktisada Giriş. Konya, Atlas Akademi Yayınları, 2013.
- Dağlıoğlu, S. ve Bakır, M. A. (2015). “*Türkiye’de Asgari Ücretin İstihdam Üzerindeki Etkisinin Sektörel Panel Regresyon Modelleri ile İncelenmesi*”, Sosyal Güvence Dergisi, sayı: 8, s. 35-68.
- Doğan, S. ve Girgin, M. S. (2017). “*İşgücü Piyasasında Güvenceli-Esneklik Modeli ve Piyasa Araçlarının İstihdama Etkileri*”, Social Sciences Research Journal, sayı: 4, s. 270-286.
- Duru, Ö. (2007). “*Zaman serileri analizinde ARIMA modelleri ve bir uygulama*”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı.

Ekmekçiöğlü, H. (2003). “4857 Sayılı Kanun’un Genel Değerlendirmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, sayı: 48, s. 73-77.

Güneş, M. (2010). “Zaman serilerinde müdahale analiz teknikleri üzerine bir çalışma”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Matematik Anabilim Dalı.

Güven, A., Mollaveliöğlü, Ş. ve Çakar Dalgıç, B. (2011). “Asgari Ücret İstihdamı Arttırır mı? 1969-2008 Türkiye Örneği”, ODTÜ Geliştirme Dergisi, sayı: 2, s. 147-166.

Güvenek, B. ve Alptekin, V. (2015). “Turistlere Yönelik Saldırıların Turizme Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, sayı: 1, s. 21-38.

İş Kanunu (2003). T.C. Resmî Gazete, 25134, 10.06.2003.

Kalkınma Bakanlığı (2017). Türkiye işgücü piyasasındaki yapısal dönüşüm. [Online] Mevcut: <<http://onbirinciplan.gov.tr/wp-content/uploads/2018/02/T%C3%BCrkiye-%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-Piyasas%C4%B1ndaki-Yap%C4%B1sal-D%C3%B6n%C3%BCm-%C5%9Fm-%C4%B1.pdf>, 2-49>, [Erişim tarihi: 10.12.2018].

Kara, T. (2009). “Sabit GPS istasyonlarında zaman serileri analizi”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Harita Mühendisliği Anabilim Dalı.

Karaçor, Z., Özmen, İ. ve Yorgancılar, F. N. (2011). Asgari ücret, işsizlik oranı ve enflasyon arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği (1987-2010). [Online] Mevcut: <<https://docplayer.biz.tr/21130093-Asgari-ucet-issizlik-orani-ve-enflasyon-arasindaki-nedensellik-iliskisi-turkiye-ornegi-1987-2010.html>>, [Erişim tarihi: 10.12.2018].

Kaya, A. (1999). “Zaman serilerinde sapan değerlerin analizi üzerine bir araştırma”. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı.

Kaya, P. A. (2003). “4857 Sayılı İş Yasası’nın Türk İş Hukukunda Meydana Getirdiği Yenilikler”, İş, Güç-Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, sayı: 2, s. 1-18.

Koç, M. (2016). “4857 Sayılı İş Kanunu’nda Esneklik Düzenlemeleri ve Uygulama Problemleri”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, sayı:7, s. 2169-2192.

Korkmaz, A. ve Çoban, O. (2006). “Emek Piyasasında Asgari Ücret, İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Bir Analizi”, Maliye Dergisi, sayı: 151, s. 16-22.

Kovacı, S., Belke, M. ve Bolat, S. (2018). “İşgücü Piyasası Düzenlemelerinin İşsizliğe Etkileri: Seçilmiş OECD Ülkeleri İçin Panel Veri Kanıtları”, Journal of Social and Humanities Sciences Research, sayı: 25, s. 2030-2042.

Köseöğlü, A. C. ve Kabul, S. (2014). “4857 Sayılı İş Kanunu Bağlamında Çalışma Süresinin Aşılması: Fazla Çalışma”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, sayı: 2, s. 233-268.

Kuzgun, İ. K. (2007). “Türkiye’de Firma Açısından Esnekliğe Dayalı İstihdam Stratejisi”, Journal of Yasar University, sayı: 8, s. 841-861.

Lazear, E. (1990). “Job Security Provisions and Employment”, The Quarterly Journal of Economics, sayı: 3, s. 699-726.

MÜSİAD (2015). İşgücü Piyasaları İşsizlik-Eşitsizlik, MÜSİAD Yayınları No: 97. İstanbul.

Nurmukhambetova, Aigul (2017). “İş Kanunu’nun Yeni Düzenlemesi Karşısında Geçici İş İlişkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, sayı: 2, s. 177-221.

OECD. [Online] Available at: <<https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm#indicator-chart>>, [Erişim tarihi: 10.12.2018].

Özarlan Saydar, Ö. ve Aydın, Y. (2017). İşgücü piyasasında esneklik tartışmaları (Türkiye ve AB ülkelerinin karşılaştırmalı analizi). [Online] Mevcut: <https://www.researchgate.net/publication/317041657_Isgucu_Piyasasinda_Esneklik_Tartismalari_Turkiye_ve_AB_Ulkelerinin_Karsilastirmali_Analizi>, [Erişim tarihi: 12.12.2018].

Özek, T. (2010). “Zaman serisi modelleri üzerine bir simülasyon çalışması”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İstatistik Anabilim Dalı.

Piton, C. ve Rycx, F. (2018). “The Unemployment Impact of Product and Labour Market Regulation: Evidence from European Countries”, IZA Institute of Labor Economics, No: 11582.

Sağır, H. & Eroğlu, H. T. (2012). “Kamu politikalarındaki dönüşümün enerji sektörüne yansımaları: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu bağlamında bir değerlendirme”, Kamu Politikalarında Dönüşüm KAYFOR 2012 Bildiriler Kitabı, Edt. Bekir Parlak. Ankara: TODAİE Yayınları, s. 701-723.

Sağır, M. (2016a). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Kurum Kimliğinin Kurum Sadakati Üzerine Etkisi: Kurum İmajının Aracılık Rolü”, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 12, s. 291-312.

Sağır, M. (2016b). “İşveren Markası Algısı: İnsan Kaynakları Faaliyetleri, Çalışma Ortamı ve Tazminat-Kazanç Boyutları ile Turizm Fakültelerinde Bir Uygulama”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (14): 415-439.

Sapancalı, F. (2007/2008). “Türkiye’de İşgücü Piyasası, Sorunlar ve Politikalar”, TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi, sayı: 2-3, s. 19-24.

Sever, E. ve İğdeli, A. (2018). “Asgari Ücret, İstihdam ve Ekonomik Büyüme: BRICS-T Örneğinde Bir İnceleme”, Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, sayı: 3, s. 1-14.

Şentürk, F. (2015). “Türkiye’de İşgücü Piyasası ve İstihdamın Yapısı”, Sosyal Güvence Dergisi, sayı:7, s. 113-143.

Tansel, Aysıt. 2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış. İstanbul, Sis Matbaacılık, 2012.

TÜİK. [Online] Mevcut: <<http://www.tuik.gov.tr/Start.do>>, [Erişim tarihi: 10.12.2018].

Uçkan, B. (2005). “Türkiye’de İş Aracılığı Hizmetlerinin Tarihsel Gelişim Sürecinde Kamu Tekelinin Kurulması”, Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:1, s. 149-178.

Uyar Bozdağlıoğlu, E. Y. (2008). “Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri ve İşsizlikle Mücadele Politikaları”, Sosyal Bilimler Dergisi, sayı: 20, s. 45-65.